

обслуговування. Подібна класифікація дає шлях для подальшого дослідження дорадчої сільськогосподарської діяльності як в комплексному форматі, так і в деталізованому, з метою огляду і вдосконалення окремих її складових і елементів.

Перелік використаних джерел

1. Шмідт Р. Імплементация закону України «Про сільськогосподарську дорадчу діяльність» - запорука прибуткового господарювання на селі, розвитку сільських громад і сільської місцевості / Р. Шмідт // Інформаційні ресурси та їх використання в агропромисловому виробництві : [зб.наук.праць / наук. ред. П. Саблук та ін.]. – К. : ННЦ ІАЕ, 2005. – № 4. – С. 86-92.
2. Ольховая Г. В. Управленческое консультирование аграрных формирований и пути его совершенствования // Дис... канд.эконом.наук.: 08.00.04 / Г.В. Ольховая. – Южн.филиал. «Крымский агротехнологический университет». – 2009. – 247 с.
3. Бесчастнова Н.В. Организационно-экономические аспекты повышения эффективности консультационных услуг в сельскохозяйственном производстве (на примере личных подсобных хозяйств Республики Башкортостан) / Н.В. Бесчастнова// Автореф. дис... канд. эконом. наук. специальность: 08.00.05// Академия труда и социальных отношений. – 2009. – 23 с.
4. Галич О. А. Сільськогосподарське дорадництво. Навч. посібник/ О. А. Галич, О. О. Сосновська. - К.: Центр учбової літератури, 2007 – 368 с.
5. Про сільськогосподарську дорадчу діяльність. Закон України від 17.06.2004р. // Відомості Верховної Ради України. – 2004. – № 38. - ст. 470. (зі змінами та доповненнями)
6. Корінець Р. Я. Сільськогосподарське дорадництво: запитання та відповіді / Р.Я. Корінець/ Інститут сільського розвитку. – Київ, 2003. – 27 с.
7. Про інноваційну діяльність. Закон України від 04.07.2002 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2002. - №36. – ст.266. (зі змінами та доповненнями)

УДК 347.121.1

Софіюк Т.О.,

здобувач Національної академії внутрішніх справ

ПОНЯТТЯ ТА ЗМІСТ ПРАВА ФІЗИЧНОЇ ОСОБИ НА ОЗНАЙОМЛЕННЯ З ОСОБИСТИМИ ПАПЕРАМИ, ЯКІ ПЕРЕДАНІ ДО ФОНДУ БІБЛІОТЕК АБО АРХІВІВ

У статті визначено і розкрито поняття права фізичної особи на ознайомлення з особистими паперами, які передані до фонду бібліотек або архівів; поняття ознайомлення з особистими паперами, які передані до фонду бібліотек або архівів; поняття зловживання правом на ознайомлення з особистими паперами, які передані до фонду бібліотек чи архівів з метою розголошення інформації, що містить негативні елементи.

Ключові слова: особисті папери; правомочність авторської належності; право фізичної особи на ознайомлення з особистими паперами.

В статье определено и раскрыто понятие права физического лица на ознакомление с личными бумагами, которые переданы в фонд библиотек или архивов; понятие ознакомление с личными бумагами, которые переданы в фонд библиотек или архивов; понятие злоупотребления правом на ознакомление с личными бумагами, которые переданы в фонд библиотек или архивов с целью разглашения информации, содержащей негативные элементы.

Ключевые слова: личные бумаги; правомочность авторской принадлежности; право физического лица на ознакомление с личными бумагами.

The article defines the concept of law and exposed individual to become acquainted with personal papers, which are transferred to the fund libraries or archives; exploring the concept of personal papers, which are transferred to the fund libraries or archives; the concept of abuse of the right to review the personal securities are transferred to the fund libraries or archives in order to disclose information containing negative elements.

Keywords: personal papers; entitlement of author affiliation; the right of an individual to become acquainted with personal papers.

Актуальність теми. Право на вільне ознайомлення і використання, зокрема шляхом опублікування, будь-яких особистих паперів, переданих до фонду бібліотек або архівів є одним з обмежень загального права на особисті папери [1, с. 510-511].

Стан наукового дослідження. Дослідженням регулювання особистих немайнових прав, пов'язаних з особистими паперами, займалися такі вчені, як О.О. Красавчиков, М.С. Малєїн, Л.О. Красавчикова, М.Д. Єгоров, М.Л. Нохріна, Т. В. Дробишевська, Р.О. Стефанчук, О.В. Кохановська, І.В. Спасибо-Фатєєва, Ю.О. Заїка, І.В. Венедіктова, С.І. Шимон, О.О. Кулініч, Н.В. Коробцова, С.О. Сліпченко, О.М. Доценко та ін. Проте у вітчизняній цивілістиці недостатньо уваги приділено питанню визначення поняття та змісту права на ознайомлення з особистими паперами, які передані до фонду бібліотек або архівів.

Метою статті є дослідження поняття та змісту права фізичної особи на ознайомлення з особистими паперами, які передані до фонду бібліотек або архівів.

Виклад основного матеріалу. Сучасні дослідники торкалися окремих аспектів вказаної проблеми. Було досліджено питання цивільно-правової охорони таємниць особистого життя людини [2]. Вивчалися також проблеми захисту охоронюваних законом інтересів у цивільному праві [3].

Поняттям «особисті папери» охоплюються документи, які містять інформацію про особисте життя фізичної особи [1, с. 509]. До них законодавець, зокрема, відносить документи, фотографії, щоденники, інші записи, особисті архівні матеріали. Вказаний перелік не є вичерпним. У літературі висловлювалася точка зору, згідно з якою визнання щоденників, листів і т. п. об'єктами авторського права не заважає створити режим охорони і захисту сфери особистого життя авторів цих об'єктів. У таких випадках вдалою бачиться наступна назва права авторів зазначених творів – «право авторської приналежності на листи, щоденники, замітки, записки і т.п.» [4, с. 34]. Це твердження дістало розвиток у працях вітчизняних дослідників.

Можна розглядати щоденник, записки тощо як об'єкти авторського права у тому випадку, якщо вони являють собою художню або історичну цінність, тобто є творами науки, літератури або мистецтва. У випадку, якщо в зазначених документах міститься інформація, яка становить цінність скоріше для самого її власника, ніж для всього суспільства, слід говорити про правомочність авторської належності зазначених документів у вузькому сенсі, тобто як про виключне право особи, котра створила даний документ [2, с. 93].

В літературі висловлювалася точка зору, відповідно до якої певні особисті немайнові права, передбачені у Главі 22 ЦК України, зокрема право на особисте життя та його таємницю (ст. 301 ЦК України); право на особисті папери (ст. 303 ЦК України) та розпорядження ними (ст. 304 ЦК України); право на таємницю кореспонденції (ст. 306 ЦК України); права, що виникають із охорони інтересів фізичної особи, яка зображена на фотографіях та в інших художніх творах (ст. 308 ЦК України) тощо опосередковують правове регулювання відносин у сфері приватності фізичної особи. Поняття «приватність», як стверджується, за своїм змістом повинно охоплювати таку сферу життєдіяльності людини, що вивільнена від виконання покладених на неї будь-яких публічних (посадових, громадських, трудових та ін.) функцій, а також повну, доступну, своєчасну та достовірну інформованість щодо вказаної сфери. Пропонується перейти до єдиного та одноманітного регулювання відносин у сфері приватності фізичної особи, ввівши до законодавства єдине право фізичної особи на приватність [5, с. 477-479].

З тих же причин спірною видається нам і сформульована в літературі концепція права на особисту інформацію. Деякі вчені, прагнучи обґрунтувати запропоновану ними концепцію права на особисту інформацію, підкреслювали необхідність забезпечення такого права відповідними гарантіями реалізації, без чого воно не може бути юридично гарантованою можливістю. До таких гарантій реалізації права на інформацію було запропоновано віднести, зокрема, вільний доступ суб'єктів інформаційних відносин до архівних, бібліотечних і музейних фондів. Обмеження цього доступу зумовлюються лише специфікою цінностей та особливими умовами їх схоронності, що визначаються законодавством. Під поняттям права на особисту інформацію пропонувалося розуміти можливість фізичної особи вимагати надання їй у доступній формі повної, достовірної та своєчасної інформації про саму фізичну особу, її особисті немайнові блага та їх стан, її особисті немайнові права і порядок їх здійснення та захисту, іншу інформацію про предмети, факти, події, явища та процеси, в тому обсязі, в якому вона створює загрозу для особистої безпеки фізичної особи, а також можливість використовувати вказану інформацію задля задоволення власних інтересів та потреб [5, с. 473].

З нашої точки зору, в частині, що стосується забезпечення вільного доступу суб'єктів інформаційних відносин до архівних, бібліотечних фондів, доцільніше було б доповнити зміст ст. 305 ЦКУ новою частиною другою такого змісту: «фізична особа має право на користування досягненнями науки, витворами мистецтва і літератури, що містяться в особистих паперах». Також до ст. 8 «Об'єкти авторського права» Закону України «Про авторське право і суміжні права» доцільно було б внести зміни, доповнивши її зміст новою ч.4. На наш погляд, ч. 4 ст. 8 варто розмістити в Законі України «Про авторське право і суміжні права» в наступній редакції: «передбачена цим Законом правова охорона поширюється на особисті папери, які водночас можуть виступати і як об'єкти авторського права з відповідним правовим режимом, і в якості об'єкту права на недоторканність особистої документації». З нашої точки зору, такі норми, здійснюючи правове забезпечення відповідної групи суспільних відносин, автоматично породжують існування функціонуючого механізму практичної реалізації права на вільний доступ до особистих паперів, наділених художньою, історичною та іншою цінністю. Запропоновані норми можуть слугувати і для забезпечення передачі наділених цінністю особистих паперів, що перебувають у приватних збірках, до фондів бібліотек або архівів.

Таким чином, ми вважаємо за потрібне звернути увагу на ту обставину, що диференціація структури особистих немайнових прав є кращою, ніж її уніфікація. Тому віднесення проблеми забезпечення конкретного особистого немайнового права, передбаченого ст. 305 ЦКУ, до комплексу проблем певної синтетичної правової побудови, названої правом на особисту інформацію, і спроби вироблення юридичних гарантій її реалізації не обов'язково сприятимуть розв'язанню питання доступу до архівних, бібліотечних фондів.

З огляду на зазначені обставини пропонуємо наступне визначення поняття ознайомлення з особистими паперами, які передані до фонду бібліотек або архівів. Ознайомлення з особистими паперами, які передані до фонду бібліотек або архівів, є сукупністю дій зацікавленої особи, спрямованих на реалізацію передбаченої нормами цивільного закону можливості одержання приватних відомостей, що містяться у

фондах бібліотек або архівів і здатні надати суспільно цінні знання у сфері науки, історії чи мистецтва.

Необхідно також виділити поняття зловживання правом на ознайомлення з особистими паперами, які передані до фонду бібліотек чи архівів з метою розголошення інформації, що містить негативні елементи, та спричинення моральної шкоди особам, яких ця інформація може стосуватися, або їх нащадкам. Під цим поняттям ми розуміємо незаконні чи злочинні дії особи, спрямовані на використання відкритих громадськості особистих документів з метою свідомого й добровільного порушення консенсусу в питанні гарантованого нерозголошення певної інформації, що міститься в зазначених особистих документах, зумовлені суб'єктивними факторами зацікавлення в спричиненні моральної шкоди, що не дозволяють такій особі виступати в якості носія публічного інтересу.

Зрештою, забезпечити ефективний захист права на ознайомлення з особистими паперами, переданими до фонду бібліотек або архівів можуть наступні зміни до законодавства. До ст. 305 ЦКУ слід додати нову ч.2 і викласти її в наступній редакції: «фізична особа має право на користування досягненнями науки, витворами мистецтва і літератури, що містяться в особистих паперах». Дані зміни спрямовані на вдосконалення юридичного механізму реалізації права фізичної особи на ознайомлення з особистими паперами, які передані до фонду бібліотек або архівів. До ст. 8 Закону України «Про авторське право і суміжні права» слід додати нову ч. 4 і викласти її в наступній редакції: «передбачена цим Законом правова охорона поширюється на особисті папери, які водночас можуть виступати і як об'єкти авторського права з відповідним правовим режимом, і в якості об'єкту права на недоторканність особистої документації».

Іншим важливим питанням є характеристика публічного і приватного інтересів як критеріїв здійснення права на ознайомлення з особистими паперами, які передані до фонду бібліотек або архівів. Дану характеристику доцільно буде почати з визначення поняття «інтерес».

З нашої точки зору, найбільш обґрунтованою є концепція вказаного поняття, за якої інтерес є сукупністю таких явищ: 1) прагнення набути матеріальні та (або) нематеріальні блага; 2) прагнення можна вирізнити з розуміння об'єктивного права; 3) воно не відбите в позитивному законодавстві у формі суб'єктивних прав; 4) за юридичним засобом відтворення таке прагнення виступає простим легітимним дозволом задовольняти потреби, що не суперечать чинному законодавству [6, с. 103]. В літературі висловлювалася точка зору, відповідно до якої належний захист охоронюваних законом інтересів у відносинах щодо здійснення особистих немайнових прав можливий лише шляхом встановлення балансу між конфліктуєчими інтересами в кожному окремому випадку з урахуванням моральних засад суспільства, принципів розумності, добросовісності та справедливості [3, с. 207].

Публічний та приватний інтереси є критеріями здійснення права фізичної особи на ознайомлення з особистими паперами, які передані до фонду бібліотек або архівів з огляду на їхню особливу правову природу, тотожну сутності вказаного права. Як вже зазначалося, право фізичної особи на ознайомлення з особистими паперами, які передані до фонду бібліотек або архівів наділене особливою властивістю, яка полягає в його спрямованості на забезпечення правового узгодження двох начал, спрямованих на об'єкт його правового регулювання. Йдеться про публічний інтерес в отриманні

інформації й права та інтереси особи, недоторканність приватного життя якої знаходиться під загрозою внаслідок розголошення певних даних. Подвійна природа даного особистого немайнового права обумовлена подвійною природою його об'єкту. Документи особистого характеру наділені особливою рисою – правомочністю авторської належності. Дана правомочність полягає в можливості розгляду виключного права особи, що створила певний документ, в якості авторського права за умови доведення факту, що інформація, яка міститься в зазначених документах, містить наукову, художню чи історичну цінність. Таким чином виникає подвійна, двоступенева природа документів особистого характеру, що є об'єктами відповідного особистого немайнового права. Така властивість документів особистого характеру породжена проблемою співвідношення індивідуальної й суспільної цінності інформації, що міститься в названих документах. З огляду на вказані обставини виникає необхідність в узгодженні публічного інтересу в отриманні інформації з правами та інтересами особи, недоторканність приватного життя якої знаходиться під загрозою внаслідок розголошення певних даних. Ці права та інтереси можуть вступати в конфлікт між собою, однак лише знаходження оптимального співвідношення між ними може стати запорукою реалізації та захисту особистого немайнового права фізичної особи на ознайомлення з особистими паперами, які передані до фонду бібліотек або архівів. За таких обставин постає питання про необхідність знаходження критеріїв здійснення вказаного права. Підставою для оцінки права, що опосередковує правове узгодження двох конфліктуючих груп інтересів, – приватних та публічних – виявляються самі ці інтереси. Причиною такого нашого висновку є та обставина, що в сучасному світі публічні та приватні інтереси не є якимись монолітними початками, які характеризуються малою активністю і є позбавленими розвитку й дії. Навпаки, розпливчатість і взаємна проникність меж між приватними й публічними інтересами, їхня взаємна залежність і взаємне перетікання, а також постійне перебування в інтенсивному маятниковому русі унеможливають побудову якихось сталих правових конструкцій для характеристики й регулювання цих правових категорій. Дані процеси породжують необхідність у постійному перенесенні тих чи інших інтересів з категорії приватних до категорії публічних і навпаки. Обумовлена описаною правовою природою приватних та публічних інтересів їхня особлива чутливість і сприйнятливність до постійного руху межі між категоріями «приватного» й «публічного» природним чином приводить нас до висновку про їхнє призначення в стосунку до права фізичної особи на ознайомлення з особистими паперами, які передані до фонду бібліотек або архівів. За таких обставин правова природа приватних і публічних інтересів, які перебувають в описаному в літературі специфічному стані постійного руху і мінливості, перетворює їх на критерії здійснення вказаного особистого немайнового права, об'єкт якого, маючи подвійну сутність, сам наділений рухливою межею між «індивідуальним» і «суспільним», «приватним» і «публічним».

Висновки. Дослідження поняття та змісту права фізичної особи на ознайомлення з особистими паперами, які передані до фонду бібліотек або архівів привело до наступних висновків:

запропоновано визначення наступних понять:

– право фізичної особи на ознайомлення з особистими паперами, які передані до фонду бібліотек або архівів – це особисте немайнове право на вчинення зацікавленою особою певних дій задля одержання приватних відомостей, що містяться

у фондах бібліотек або архівів і здатні надати суспільно цінні знання у сфері науки, історії чи мистецтва; дане право спрямоване на узгодження публічного інтересу в отриманні інформації й прав та інтересів особи, недоторканність приватного життя якої знаходиться під загрозою внаслідок розголошення певних даних;

– ознайомлення з особистими паперами, які передані до фонду бібліотек або архівів – це сукупність дій зацікавленої особи, спрямованих на реалізацію передбаченої нормами цивільного законодавства можливості одержання приватних відомостей, що містяться у фондах бібліотек або архівів і здатні надати суспільно цінні знання у сфері науки, історії чи мистецтва;

– зловживання правом на ознайомлення з особистими паперами, які передані до фонду бібліотек чи архівів з метою розголошення інформації, що містить негативні елементи, та спричинення моральної шкоди особам, яких ця інформація може стосуватися, або їх нащадкам – це незаконні чи злочинні дії особи, спрямовані на використання відкритих громадськості особистих документів з метою свідомого й добровільного порушення консенсусу в питанні гарантованого нерозголошення певної інформації, що міститься в зазначених особистих документах, зумовлені суб'єктивними факторами зацікавлення в спричиненні моральної шкоди, що не дозволяють такій особі виступати в якості носія публічного інтересу;

пропонується запровадження в бібліотечній та архівній практиці статусу носія публічного інтересу та встановлення його критеріїв, відповідність яким дозволить особі отримати доступ до інформації, що поєднує в собі наділені суспільною цінністю відомості з приватними відомостями, що є неприпустимими для розголошення;

носії публічного інтересу – це особа, яка прагне одержати суспільно цінні знання у сфері науки, історії чи мистецтва, не спричинивши при цьому моральну шкоду шляхом розголошення певної інформації особистого характеру;

пропонується визначати критерії статусу носія публічного інтересу в кожному індивідуальному випадку окремо за погодженням та ініціативою зацікавлених сторін з урахуванням співвідношення індивідуальної й суспільної цінності інформації, що міститься в особистих паперах; вказані критерії повинні бути вироблені в разі надання власниками приватних архівів певним особистим паперам статусу відкритих ресурсів або в разі передачі їх до фондів публічних бібліотек чи архівів;

запропоновані способи знаходження оптимального співвідношення публічного інтересу в отриманні інформації й прав та інтересів особи, недоторканність приватного життя якої знаходиться під загрозою внаслідок розголошення певних даних не поширюються на відомості, які є державною таємницею;

публічний та приватний інтереси є критеріями здійснення права на ознайомлення з особистими паперами, які передані до фонду бібліотек або архівів з огляду на їхню особливу правову природу;

до ст. 8 Закону України «Про авторське право і суміжні права» слід додати нову ч. 4 і викласти її в наступній редакції: «передбачена цим Законом правова охорона поширюється на особисті папери, які водночас можуть виступати і як об'єкти авторського права з відповідним правовим режимом охорони, і в якості об'єкту права на недоторканність особистої документації».

Список використаних джерел

1. Науково-практичний коментар Цивільного кодексу України : у 2 т. – 5-те вид., перероб. і допов. / за ред. О. В. Дзери (кер. авт. кол.), Н. С. Кузнецової, В. В. Луця. – К. : Юрінком Інтер, 2013. – Т. 1. – 832 с.

2. Коробцова Н. В. Цивільно-правова охорона таємниць особистого життя людини / Н. В. Коробцова . – Х. : ВД «ІНЖЕК», 2005. – 152 с.
3. Венедіктова І. В. Захист охоронюваних законом інтересів у цивільному праві : монографія / І.В. Венедіктова. – Київ : Юрінком Інтер, 2014. – 287 с.
4. Охрана прав и интересов личности: гражданско-правовой аспект / Я. Н. Шевченко, И. Н. Кучеренко, В. П. Мусияка, М. Й. Штефан ; отв. ред. Я. Н. Шевченко. – К. : Наук, думка, 1992. – 200 с.
5. Стефанчук Р. О. Особисті немайнові права фізичних осіб у цивільному праві (поняття, зміст, система, особливості здійснення та захисту): монографія / Р. О. Стефанчук / відп. ред. Я. М. Шевченко. – Хмельницький : Видавництво Хмельницького університету управління та права, 2007. – 626 с.
6. Особливості здійснення суб'єктивних прав учасниками цивільних відносин: монографія / за заг. ред. академіка НАПрН України В. В. Луця. – К. : НДІ приватного права і підприємництва НАПрН України, 2011. – 320 с.

УДК 347.155; 347.633

Стефанчук М.О.,

професор кафедри цивільного права та процесу
Національної академії Державної прикордонної служби
України імені Богдана Хмельницького,
кандидат юридичних наук, доцент

ОКРЕМІ ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОСУБ'ЄКТНОСТІ УСИНОВЛЮВАЧІВ ЯК УЧАСНИКІВ СІМЕЙНИХ ПРАВОВІДНОСИН

В статті розглядаються актуальні питання цивільної правосуб'єктності фізичних осіб через призму сімейних правовідносин. Розглянуто особливості вікового цензу усиновлювачів та проведено аналіз закордонної практики його правозастосування. Досліджено ряд заборон, які повною мірою виключають можливість усиновлення дітей в принципі та визначено вплив інших факторів на правоздатність усиновлювачів.

Ключові слова: правосуб'єктність, правоздатність, усиновлення, шлюб, фактичні шлюбні відносини

В статье рассматриваются актуальные вопросы гражданской правосубъектности физических лиц через призму семейных правоотношений. Рассмотрены особенности возрастного ценза усыновителей и проведен анализ зарубежной практики его правоприменения. Исследован ряд запретов, которые в полной мере исключают возможность усыновления детей в принципе и определено влияние других факторов на правоспособность усыновителей.

Ключевые слова: правосубъектность, правоспособность, усыновление, брак, фактические брачные отношения

The article deals with current issues of civil legal individuals through the prism of family relationships. The features of the age limit for adoptive parents and the analysis of foreign practice of its enforcement. Prohibitions which are fully exclude the possibility of child adoption in principle and the influence of other factors on capacity adoptive parents are investigated.

Keywords: personality, legal capacity, adoption, marriage, de facto marital relationship

Питання цивільної правосуб'єктності фізичних осіб завжди було актуальним та перебувало в колі інтересів цивілістів. Основна увага при дослідженні даного питання, як правило, зверталась на загальні особливості цивільної дієздатності та правоздатності, їх правову природу, сутність, зміст та інші загальні аспекти такими відомими цивілістами як С.С. Алексєєвим, М.Й. Бару, Д.В. Бобровою, С.М. Братусем, В.П. Грібановим, О.В. Дзєрою, А.С. Довгертом, І.В. Жилінковою, О.С. Іоффе, В.П. Камишанським, В.М. Коссаком, Н.С. Кузнєцовою, І.М. Кучеренко, В.В. Луцем, Р.А. Майдаником, І.В. Спасибо-Фатєєвою, Р.О. Стефанчуком, Є.О. Сухановим, Ю.К. Толстим, Р.Й. Халфіною, Я.М. Шевченко та іншими.

Але правосуб'єктність фізичних осіб може розглядатись не лише як виключно цивільно-правова категорія, але і через призму сімейних правовідносин. Вагоме місце у сімейних правовідносинах займає інститут усиновлення. Тому, метою нашої статті є